

Strukturreformens potentielle konsekvenser for det kommunale partisystem

Af Ulrik Kjær, lektor, Ph.D.

Institut for Statskundskab, Syddansk Universitet

1. Indledning

Den strukturreform, som i skrivende stund er under endelig vedtagelse i Folketinget, består af en lang række elementer. Et vigtigt element, og også et element, som har tiltrukket sig særdeles stor opmærksomhed i den offentlige debat, er den primærkommunale inddelingsreform, hvor landets hidtidige 275 kommuner (som i 2003 på grund af den frivillige sammenlægning på Bornholm blev til 271 kommuner) pr. 1. januar 2007 lægges sammen til i alt 98 kommuner.¹

Der tales meget og inderligt om, hvilke konsekvenser strukturreformen får for politikere, ansatte og borgere, når den nye offentlige struktur om mere end et år bliver en realitet, men der er faktisk en aktør, som meget tidligere »rammes« af reformen, nemlig de politiske partier, som allerede til kommunalvalget den 15. november 2005 skal stille med en kandidatliste til valgene til de nye kommunalbestyrelser. Denne dag skal vælgerne til deres første kommunalvalg i de nye kommuner for at vælge de personer, der skal indtræde i de nye byråd pr. 1. januar 2007, og som i den mellemliggende periode (2006) skal udgøre de såkaldte sammenlægningsudvalg, der skal planlægge de nye kommuner, herunder beslutte den politisk/administrative struktur og vedtage de nye kommuners første budget.²

I forbindelse med dette første valg til de nye

kommuner gøres der sig såvel lokalt som nationalt en del tanker om, hvordan sammen-smeltningen af de lokale partisystemer vil komme til at spænde af. Hvilken fremtid går lokallisterne i møde? Bliver det politikere fra den største by, som vil sætte sig på pladserne i de nye byråd? Vil balancen mellem Venstre og Socialdemokraterne³ tippe som følge af sammenlægningerne, osv.? De endelige svar på disse spørgsmål kan først gives efter kommunalvalget til november, og normalt ville man som samfundsforsker vente til dette tidspunkt med at kommentere situationen – det er jo nu engang nemmere retrospektivt at forklare det skete end at søge på forhånd at forudsige tingenes gang.

Denne artikel vil alligevel søge at kommentere på kommunesammenlægningernes eventuelle indflydelse på forskellige aspekter ved det kommunale partisystem. Herunder ikke mindst om det kan forventes, at reformen – ganske utilsigtet – vil bevirke, at der sker en landspolitisering af det kommunale partisystem. Analysen vil ikke have som ambition at prognosticere kommunalvalget til november 2005, men i stedet søge at kvalificere den aktuelle offentlige debat om disse forhold ved at identificere de mere teoretiske aspekter i diskussionen og efterfølgende supplere den med to empiriske bidrag. For det første er det nu muligt ud fra kendskabet til de fremtidige kommunegrænser at simulere valgresultatet fra det seneste valg i 2001, opgjort ikke i for-

hold til de dengang 275 eksisterende kommuner, men efter grænserne til de nye 98 kommuner.⁴ For det andet tog man, som nævnt, skridtet ind i de nye større kommuner lidt hurtigere på Bornholm, og derfor afholdt man allerede den 29. maj 2002 sit første valg i den nye sammenlagte kommune, og der eksisterer således en enkelt case, som kan indrages i diskussionen.

2. Landspolitisering af det kommunale partisystem?

En del af de påstande, som har været fremsat i den offentlige debat omkring strukturreformens potentielle konsekvenser for de lokale politiske systemer, tager på mange måder udgangspunkt i en tese om, at kommunesammenlægninger vil føre til, at det kommunale partisystem vil blive »landspolitiseret« – at det i større udstrækning end i dag vil komme til at ligne det nationale partisystem. I det følgende skal denne tese diskuteres ved at søge at belyse de enkeltelementer, som dette argument implicit er bygget op af.

Først og fremmest må det være på sin plads at klargøre, hvad der egentlig menes med partisystem, og her skal der tages udgangspunkt i Mogens N. Pedersens definition, som lyder:

»Partisystem kan defineres som totaliteten af de komplekse relationer mellem enkelte partier i et politisk system, det være sig i en stat eller i et lokalsamfund« (Pedersen 1997a: 168)

Selvom Pedersen således har blik for, at partisystemer også eksisterer lokalt, er det tankevækkende, så overset de lokale partisystemer er i såvel den internationale som i den danske litteratur. Mens litteraturen om partisystemer på det nationale niveau er ganske omfangsrig såvel i relation til internationale (eks. Sartori 1976) som danske forhold (eks. Pedersen 1987), er den væsentlig mere sparsom i relation til det lokale niveau. Specifikt om danske kommunale partisystemer udgøres litteraturen væsentligst af Jørgen Elklits bidrag (Elklit 1997a).

Tabel 1: De forskellige politiske partiers opstillings- og repræsentationsmønster ved kommunalvalget i 2001. Antal kommuner.

	Opstilling	Repræsentation	Succesrate
A. Socialdemokraterne	275	275	100
B. Det Radikale Venstre	145	62	43
C. Det Konservative Folkeparti	258	205	79
D. Centrum-Demokraterne	57	3	5
F. Socialistisk Folkeparti	176	138	78
O. Dansk Folkeparti	206	138	67
Q. Kristendemokraterne	88	27	31
S. Slesvigsk Parti	11	5	45
V. Venstre	273	273	100
Z. Fremskridtspartiet	74	3	4
Ø. Enhedslisten	42	7	17
Uden reserveret bogstav	233	152	65

Note: Succesrate beregnet som antal kommuner med repræsentation i procent af antal kommuner med opstilling.

Kilde: Statistiske Efterretninger, Befolkning og valg, 2002:13.

N = 275 kommuner.

Ifølge definitionen indeholder et partisystem ganske mange dimensioner, men det hedder også videre hos Pedersen, at »... den vigtigste egenskab ved et partisystem er dets 'format', hvorved forstås antallet af partier og partiernes indbyrdes styrke« (Pedersen 1997a: 169). Og det er da netop også det lokale partisystems format, der har været inddraget i den hidtidige diskussion af kommunesammenlægningernes mere politiske konsekvenser – altså spørgsmålet om antallet og styrkeforholdet mellem de forskellige partier i de nye kommuner.

Hvis der prognosticerer en landspolitiserings af det lokale partisystems format, må der implicit heri ligge, at det lokale partisystem i initialsituationen ikke udgør en nøjagtig kopi af det nationale partisystem. Og det er netop tilfældet – idet der kan konstateres betydelig diskrepans mellem det nationale og det kommunale partisystem.⁵ For at illustrere dette, er det i tabel 1 opgjort, hvor mange kommuner de forskellige partier henholdsvis opstillede og opnåede indvalg i ved det seneste kommunalvalg. Da det ikke er alle opstillede partier, som også opnår indvalg, er der altså skelnet mellem partiernes opstillings- og repræsentationsmønstre (Elklit 1997a: 38ff) – der eksisterer både et partisystem på stemmesedlen og et partisystem i byrådssalen (Kjær 2004: 53).

Selvom tabel 1 kun indeholder de aggregerede tal for hele landet, illustreres det med al ønskelig tydelighed, at partisystemets format er forskelligt alt efter, om man befinder sig på det nationale eller det lokale plan. Selvom folketingsvalget og kommunalvalget i 2001 helt ekstraordinært blev afholdt på samme dag (Elklit 2003), var der ikke kongruens mellem de landsdækkende partiernes opstillingsmønstre nationalt og lokalt. Med undtagelse af Socialdemokraterne var der ingen af partierne, som var at finde på stemmesedlerne i alle landets dengang 275 kommuner, og selvom Venstre og Det Konservative Folke-

parti var med i de fleste kommuner, viser tabel 1, at selv partier, hvis repræsentation i Folketinget er af en vis størrelse (som Dansk Folkeparti, SF og Det Radikale Venstre), var et stykke fra at dække hele det kommunale danmarkskort i relation til opstilling ved kommunalvalget i 2001 (de enkelte partiers evne til også at opnå indvalg – deres succesrate – er også opgjort i tabellen, og vil blive kommenteret nedenfor). Samtidig viser tabel 1, at der var partier, der stillede op til de kommunale valg, som ikke var at finde på stemmesedlen til det samtidige valg til Folketinget. Disse partier betegnes formelt som »lister uden en reserveret bogstavbetegnelse«, idet de i valgstatistikken opgøres som restgruppen, når de til folketingsvalget opstillingsberettigede partier er fratrukket. I daglig tale – og også i den akademiske litteratur – omtales de imidlertid ofte under betegnelsen »lokallister« (Buch Jensen 1997), men som det skal påpeges nedenfor, er de ganske forskelligartede.

Hermed er det også muligt at påpege netop de to forhold, som gør, at det kommunale partisystem ikke udgør en tro kopi af det nationale ditto, nemlig 1) at ikke alle de nationale partier stiller op i alle kommuner ved kommunalvalget, og 2) at der ved de kommunale valg opstiller lister, der ikke har nogen national organisation over sig, og som hver især kun stiller op i en enkelt kommune (Elklit 1997a: 35). Yderligere kompliceret bliver billedet imidlertid af, at partisystemet i de enkelte kommuner ikke afviger på samme måde fra det nationale partisystem – i nogle kommuner er der mange landsdækkende partier, der ikke opstiller, mens det i andre er få, ligesom lokallister er ganske fremtrædende i nogle kommuner og helt fraværende i andre. Rettelig bør man derfor ikke tale om et samlet kommunalt partisystem, men i højere grad om en lang række forskellige kommunale partisystemer, idet der eksisterer et mere eller mindre særegent system i hver kommune (Elklit 1997a).

Hvis man alligevel forsøger at beskrive det samlede lokale partisystem i Danmark, fremgår det imidlertid af ovenstående, at man ikke umiddelbart kan måle graden af diskrepans mellem det nationale og det lokale partisystem med en enkelt indikator, men netop må inddrage begge de to diskutererede dimensioner. Således beskrives den aktuelle diskrepans af Elklit og Kjær ved at påpege, at ved valget i 2001 opstillede i gennemsnit 57 pct. af de nationale partier i kommunerne, og i gennemsnit var 21 pct. af de opstillede lister lokallister (Elklit & Kjær 2005: 130).⁶ Og det er disse andele, der forventes at henholdsvis stige og falde i forbindelse med kommunalreformen. Når en landspolitisering af de lokale partisystemer postuleres som resultat af sammenlægninger af kommuner, betyder det, at det forventes, at de nationale partier vil opstille/repræsenteres mere bredt, og/eller at lokallisterne vil om ikke forsvinde så i hvert fald reduceres i antal og styrke.

De landsdækkende partier

For så vidt angår dimensionen omkring de landsdækkende partier, så er tesen altså i re-

lation til opstillingsmønster, at disse partier vil komme til at dække en større andel af de nye kommuner. Begrundelsen herfor skulle være, at det bliver lettere for de mindre partier, som eksempelvis Det Radikale Venstre, Kristendemokraterne og Enhedslisten at komme op på en tilstrækkelig medlemsmæssig kritisk masse til, at man kan finde personer, der vil opstille som kandidater og hjælpe til med at føre valgkamp. I nogle kommuner er antallet af personer, der ikke bare støtter disse partier, men som også er medlemmer og villige til at gøre en ekstra indsats i forbindelse med et valg, så begrænset, at der enten slet ikke eksisterer en lokal vælgerforening, eller at denne vælger ikke at opstille ved kommunalvalget. Hvis kommunerne bliver større, vil disse partiers få aktivister måske kunne samles om at involvere sig i valgkampen til den større sammenlagte kommune. I hvilket omfang dette reelt vil ske eller ej, vides naturligvis først, når fristen for indlevering af opstillingslister udløber den 18. oktober (fire uger inden valget). Men den teoretiske fordel, som for disse partier rent opstillingsmæssigt ligger i kommunesam-

Tabel 2: Opstillingsmønsteret for de forskellige partier ved kommunalvalget i 2001 i de eksisterende 275 kommuner og i de 98 nye kommuner, hvis opstillingerne i 2001 overføres til den nye struktur. Pct.

	Opstillingsfrekvens	
	Ved 275 kommuner	Ved 98 kommuner
A. Socialdemokraterne	100	100
B. Det Radikale Venstre	53	84
C. Det Konservative Folkeparti	94	99
D. Centrum-Demokraterne	21	52
F. Socialistisk Folkeparti	64	92
O. Dansk Folkeparti	75	95
Q. Kristendemokraterne	32	56
S. Slesvigsk Parti	4	4
V. Venstre	99	100
Z. Fremskridtspartiet	27	56
Ø. Enhedslisten	15	39
Uden reserveret bogstav	85	97
N =	275	98

Kilde: Danmarks Statistik, Statistiske Efterretninger, 2002:13.

menlægningerne, kan beregnes ved at se på, hvor mange af de 98 nye kommuner, de forskellige partier allerede opstiller i, hvad enten det nu er i alle de gamle kommuner, som den nye udgør, eller kun i en enkelt eller få af disse. I tabel 2 er det beregnet, hvor stor en andel af de nye kommuner, som de forskellige politiske partier allerede ved det seneste kommunalvalg opstillede indenfor.

Det er som sagt ikke til at vide, om de forskellige partier vil udnytte den platform, de allerede har til at opstille i de sammenlagte kommuner, hvor de i dag ikke opstiller i alle de gamle kommuner, ligesom det heller ikke kan afvises, at nogle partier, som ved valget i 2001 ikke opstillede i nogle af de kommuner, som nu slås sammen i én, ved valget i 2005 alligevel vil opstille netop her. Men hvis partiernes opstillingsmønstre fastfryses som i denne teoretiske beregning, så vil de landsdækkende partier, som det demonstreres i tabel 2, hver især komme til at opstille i en større andel af de nye kommuner end tilfældet var i de gamle. Så kommunesammenlægningerne indeholder i hvert fald et potentiale for de partier, som i dag i opstillingssammenhæng har nogle hvide pletter på deres kommunale danmarkskort. Hvis landspolitiseringen kommer til at slå igennem i dette omfang, vil det kunne aflæses i det ene mål for kongruens mellem det nationale og det lokale partisystem – den gennemsnitlige andel af de landsdækkende partier, som stiller op i kommunerne – ved at denne indikator stiger fra 57 pct. til 71 pct. Det skal imidlertid også bemærkes, at der fortsat ikke vil være tale om fuld kongruens – det lokale partisystem vil i relation til opstillinger under disse forudsætninger fortsat ikke være en tro kopi af det nationale.

Opstillingsmønsteret er som sagt ikke hele historien. Det er også væsentligt at se på, hvilke partier der opnår indvalg i de enkelte kommuner – repræsentationsmønsteret. Som sagt er det imidlertid ikke muligt at forudsige

valgresultatet i de nye kommuner, og derfor kan det heller ikke vides, hvilke partier der vil opnå repræsentation. Rent teoretisk kan de nye større kommuner imidlertid påstås, i relation til chancerne for at opnå repræsentation, at være en fordel for de mindre partier. Som det sås i tabel 1, var det ved valget i 2001 især de kommunalpolitisk mindre partier, som opnåede forholdsvis lave succesrater, og det skyldtes, at disse partier mange steder faldt for den naturlige spærregrænse.

I den kommunale valglov eksisterer der, i modsætning til valgloven omhandlede valg til Folketinget, ikke nogen spærregrænse – det er eksempelvis ikke ligesom ved valg til Folketinget et krav, at partiet skal have mindst to pct. af stemmerne for at kunne opnå repræsentation.⁷ Men eftersom man i kommunerne naturligvis kun opererer med hele mandater (og ikke hverken halve eller kvarte), vil der eksistere en naturlig spærregrænse derved, at der skal en vis andel af stemmerne til at vinde et helt mandat og dermed opnå repræsentation. I en gennemsnitlig dansk kommunalbestyrelse er der 17 pladser, som 8 partier kæmper om, og i en sådan typisk kommunalbestyrelse kan der beregnes to mål for den naturlige spærregrænse (Elklit 1997b: 24ff). Dels en »repræsentations-tærskel«, som angiver den del af stemmerne, som et parti skal opnå, for at der opstår en mulighed for, at denne andel af stemmerne kan udløse et mandat (får man under denne andel, er det omvendt ikke muligt at opnå repræsentation) – i dette tilfælde 4.2 pct. af stemmerne.⁸ Dels en »udelukkelsestærskel«, som angiver den andel af stemmerne, som et parti skal opnå, for at det kan være sikker på at blive repræsenteret – i dette tilfælde 5.6 pct. af stemmerne.⁹ Som det ses af disse værdier, er den naturlige spærregrænse i en typisk dansk kommune således væsentlig højere end den formelle spærregrænse i forbindelse med valg til Folketinget.

Den naturlige spærregrænse er imidlertid

ganske afhængig af antallet af pladser til fordeling – jo mindre kommunalbestyrelse, desto højere naturlig spærregrense. Og da antallet af pladser i de enkelte kommunalbestyrelser i de nye kommuner som følge af reformen kommer til at stige, vil det betyde, at den naturlige spærregrense kommer til at falde. Antallet af pladser i de nye kommunalbestyrelser bliver mellem 25 og 31 (Aftale om strukturreform 2004), og det betyder, at spærregrensen selv i kommuner med de mindste kommunalbestyrelser kommer under fire pct.¹⁰ For de partier, der ved valgene kæmper for i det hele taget at opnå repræsentation – at få deres første mandat og altså ikke falde for den naturlige spærregrense – vil den sænkning af den naturlige spærregrense, som strukturreformen medfører, altså alt andet lige være en fordel.

For yderligere at illustrere denne mekanisme kan Kristendemokraterne på Bornholm anvendes som eksempel. Ved kommunalvalget i 2001 fik Kristendemokraterne, jf. tabel 3, sammenlagt 3.6 pct. af stemmerne i de dengang fem bornholmske kommuner. På grund af den naturlige spærregrense lykkedes det imidlertid kun partiet at veksle disse stemmer til et mandat i en enkelt af kommunerne,

nemlig Aakirkeby Kommune, hvor liste Q opnåede hele 6.3 pct. af stemmerne og kom over den naturlige spærregrense. Som det ses, var eksempelvis 4.8 pct. af stemmerne ved valget i Allinge-Gudhjem Kommune ikke nok til at opnå repræsentation – med kun 13 pladser i kommunalbestyrelsen skulle der 5 pct. af stemmerne til, før man kunne komme i betragtning og 7.1 pct. af stemmerne, for at man som parti kunne være sikker på at få en plads i kommunalbestyrelsen. De 3.6 pct. af stemmerne i de fem bornholmske kommuner fik Kristendemokraterne altså kun omsat til ét mandat, hvilket svarer til 1.3 pct. af mandaterne (og havde deres stemmer fordelt sig ligeligt mellem de fem kommuner var de, jf. tabel 3, slet ikke kommet ind nogen steder). Ved det efterfølgende valg i 2002, hvor de fem kommuner var lagt sammen til Bornholms Regionskommune, fik Kristendemokraterne også 3.6 pct. af stemmerne, og det var nok til at være sikker på en plads i den nye kommunalbestyrelse (Bornholms Regionsråd), fordi antallet af mandater i kommunalbestyrelsen nu var hævet til 27 og udelukkelsestærsklen derfor faldet til 3.6 pct. Ved valget i 2001 fik Kristendemokraterne således 3.7 pct. af mandaterne, og altså hvad de var »berettiget til« ud fra deres stemmeandel.

Tabel 3: Kristendemokraternes valgresultat ved kommunalvalgene i de fem bornholmske kommuner 2001 og ved valget til den sammenlagte Bornholms Regionskommune i 2002

	Valg 2001 i de enkelte kommuner ^a						Valg 2002 ^b
	Al.	Ha.	Ne.	Rø.	Aa.	Ialt	Ialt
Antal pladser i kommunalbestyrelsen	13	13	13	21	17	77	27
Antal opstillede partier	8	7	8	9	9	–	15
Repræsentationstærskel ^c	5.0	5.3	5.0	3.5	4.0	–	2.4
Udelukkelsestærskel ^d	7.1	7.1	7.1	4.6	5.6	–	3.6
Procent stemmer på liste Q	4.8	1.9	1.9	3.5	6.3	3.6	3.6
Antal mandater til liste Q	0.0	0.0	0.0	0.0	1.0	1.0	1.0
Andel mandater til liste Q	0.0	0.0	0.0	0.0	5.9	1.3	3.7

Note: ^a Forkortelserne for de enkelte kommuner står for: Allinge-Gudhjem (Al.), Hasle (Ha.), Nexø (Ne.), Rønne (Rø.) og Aakirkeby (Aa.). ^b Der er i beregning af repræsentations- og udelukkelsestærskel ikke taget hensyn til indgåede valgforbund. ^{c,d} For beregningsmetode: se brødtekst.

Kilde: Beregnet på baggrund af valg bøgerne fra de enkelte kommuner.

Det er uvist, hvordan kommunalpolitisk mindre partier som Det Radikale Venstre, Kristendemokraterne og Enhedslisten vil klare sig ved valget i november 2005. Ved første øjekast ser kommunesammenlægningerne ud til at gøre det vanskeligere for disse partier at opnå repræsentation i mange kommuner, idet mandaterne i absolutte termer kommer til at koste flere stemmer i de enkelte nye større kommuner. Men da antallet af pladser i de enkelte kommunalbestyrelser samtidig sættes op, kommer mandaterne i relative termer til at koste mindre, og det må alt andet lige være en fordel for de partier, som i dag oftest bliver ramt af den naturlige spærregrænse. Dette betyder ikke, at disse partier ikke isoleret set kan opleve, at kommuner, hvor de har en vis vælgeropbakning, bliver slået sammen med kommuner, hvor de stort set ikke har nogen vælgere, og at de derfor taber deres mandat i deres »højborg« ved kommunesammenlægningen. Men de steder, hvor deres vælgere er relativt ligeligt fordelt, vil den de facto nedsættelse af den naturlige spærregrænse i dansk kommunalpolitik være en fordel for disse partier (og modsat en ulempe for de store partier som Socialdemokraterne, Venstre og Det Konservative Folkeparti).

Lokallisterne

For så vidt angår landspolitiseringen af det kommunale partisystem på den dimension, der har med lokallisterne at gøre, synes forudsigelser ganske vanskelige. I den offentlige debat har det været hævdet, at strukturreformen kunne blive lokallisters død, idet disse lister er knyttet til specifikke geografiske lokaliteter, og at grundlaget for listerne således vil kunne risikere at forsvinde, når nogle af disse lokaliteter gennem kommunesammenlægningerne udviskes.

Denne tese kan i teorien understøttes ved at påpege, at lokallisterne allerede i opstillingsfasen kan være hæmmet af, at de i modsætning til de landsdækkende partier ikke har nogen indlysende partnere at slå sig sammen

med. Det kan godt være, at det ikke alle steder er lige let for eksempelvis en håndfuld lokale vælgerforeninger i Venstre at finde sammen om at opstille en liste med kandidater til kommunalvalget i november 2005, men man ved da i det mindste i udgangspunktet, hvem man skal finde sammen med, og man har i forvejen en fælles national overbygning med parti-program, organisation osv. For lokallisterne gælder det, at man pr. definition ikke har en sådan overbyggende struktur, og at man ikke nødvendigvis politisk passer så godt sammen, at en fælles opstilling kan komme på tale. Lokallister er ganske forskellige størrelser (Buch Jensen 1997), og en egentlig kategorisering vanskelig. Nogle lister er tværpolitiske og bygger på, at der ikke skal blandes for meget ideologi ind i kommunalpolitik, hvorfor de overordnede partipolitiske labels skal undgås. Andre lister er klart borgerlige eller socialistiske i observans, men ønsker ikke at gå nøjere op i lige hvor på henholdsvis højre eller venstre fløj, ideerne skal tages fra. Andre lister igen har en subkommunal dagsorden, idet de opstiller som repræsentanter for en landsby eller en mindre del af kommunen, ligesom der også er lister, der primært repræsenterer de ældre, de unge eller andre grupper. Og endelig er der en række lister, der stiller op i protest mod enkeltbeslutninger i kommunen, eller mod det kommunalpolitiske system som sådan. Hvorom alting er, så kan det ikke forventes, at disse lokallister i alle tilfælde umiddelbart kan finde ligesindede i de andre kommuner, som de kan slå sig sammen med i forbindelse med, at deres respektive kommuner slås sammen. Og hvis man ikke kan finde nogen at gå sammen med, kan chancerne for at vinde et mandat baseret på vælgermæssig opbakning fortrinsvis fra ens egen »gamle« kommune synes urealistisk og måske derfor ikke værd at forfølge.

Imod denne forudsigelse om lokallisters udfasning kan der imidlertid også opstilles en række indvendinger. For det første skal det

erindres, at der er 31 kommuner, som ikke berøres af sammenlægninger, og i disse kommuner må lokallisterne antages at have lige så gode odds ved valget i 2005, som de havde i 2001. For det andet kan det være, at der er lokallister, som faktisk kan finde sammen om et fælles grundlag, om ikke andet kan det være, at der er lokallister, der kan finde sammen om at opstille i et valgforbund og dermed øge chancen for, at i hvert fald en af de deltagende lokallister bliver valgt ind. For det tredje betyder nogle lokallisters uddøen i forbindelse med reformen jo ikke nødvendigvis, at lokallisterne generelt forsvinder, idet der også kan opstå nye lokallister i forbindelse med reformen. Som tankeeksperimenter kunne nævnes lister startet af folk, der mener, at netop de første år af en kommunesammenlægning er så vigtige, at man må stille de partipolitiske slagsmål på vågeblus i en periode, og at der derfor er brug for »Sammenlægningslisten«. Der kunne også være folk fra den nye store kommunes mindre lokaliteter, som kunne finde sammen om et program, hvor de mindre lokalsamfunds ve og vel blev tilgodeset, og som derfor kunne se behovet for »Landsbylisten«. Eller det kunne være nogle af de personer, som der ikke bliver plads til på de landsdækkende partiers opstillingslister, som laver »Udbryderlisten« fra eksempelvis Venstre eller Socialdemokraterne (en særlig variant heraf kan være en siddende borgmester i en mindre kommune, som ikke kan blive sit partis spidskandidat til valget i den nye store kommune).

Vi ved som sagt ikke, hvordan lokallisters fremtid ved kommunalvalget i 2005 og ved de følgende valg tegner sig, men som en del af gættet bør det første valg i en af de sammenlagte kommuner, nemlig valget i 2002 på Bornholm inddrages. Ved kommunalvalget i 2001 opstillede der lokallister i alle fem bornholmske kommuner, men det var kun i Hasle Kommune, at de virkelig markerede sig, og dette endda rigtig eftertrykkeligt med 68 pct. af stemmerne til Borgerlisten i Hasle

og borgmesterposten til Bjarne Kristiansen. Samlet set fik lokallisterne imidlertid kun 16 pct. af stemmerne afgivet ved kommunalvalget på Bornholm (10 pct. faldt alene i Hasle), og der var således ikke umiddelbart noget, der tydede på, at lokallisterne ville klare det første valg i den nye kommune specielt godt. Der skete imidlertid det, at Bjarne Kristiansen fik samlet kandidater sammen fra de forskellige kommuner til en fælles opstilling som »Borgerlisten«, og det lykkedes denne liste at blive det største parti ved valget i 2002 med 32 pct. af stemmerne mod Socialdemokraternes 30 pct. og Venstres 23 pct. Det lykkedes Bjarne Kristiansen at sælge Borgerlisten som et alternativ til de to store partier Socialdemokraterne og Venstre og deres lokalt meget kendte borgmesterkandidater, henholdsvis borgmester i Rønne Thomas Thors (A) og amtsborgmester Knud Andersen (V) (Kjær 2004: 69). Det skal på ingen måde hævdes, at lokallisterne med udgangspunkt i erfaringerne på Bornholm kan siges at stå over for at kunne udbygge deres position i dansk kommunalpolitik,¹¹ men læren fra Bornholm må være, at det er for tidligt helt automatisk at afskrive lokallisterne, og at deres fremtid nok i stedet er ganske uforudsigelig.

Partisystemets format på Bornholm

Og netop den bornholmske case skal også bruges til at afslutte dette afsnit om partisystemets format. Man kan nemlig spørge, hvorledes partisystemets format mere generelt ændrede sig på Bornholm i forbindelse med kommunesammenlægningen, dvs. fra valget i de fem oprindelige kommuner den 20. november 2001 til valget i den nye kommune den 29. maj 2002. I tabel 4 er opstillings- og repræsentationsmønstre opgjort for henholdsvis landsdækkende partier og lokallister for de enkelte kommuner.

Tabel 4 viser, at i den bornholmske case kan der ikke gives en entydig bedømmelse af, i hvor høj grad kommunesammenlægningen

Tabel 4: Opstillings- og repræsentationsmønstre for henholdsvis landsdækkende partier og lokallister ved kommunalvalget i de fem kommuner på Bornholm 2001 og ved valget til Bornholms Regionskommune i 2002. Antal lister

	Opstilling				Repræsentation			
	Kommunalvalg 2001		Kommunalvalg 2002		Kommunalvalg 2001		Kommunalvalg 2002	
	Lands-parti	Lokal-liste	Lands-parti	Lokal-liste	Lands-parti	Lokal-liste	Lands-parti	Lokal-liste
Allinge-Gudhjem	6	2			3	0		
Hasle	6	1			2	1		
Nexø	6	2	8	6	3	0	4	1
Rønne	7	2			5	1		
Aakirkeby	8	1			3	1		
Gennemsnit	6.6	1.6	8.0	6.0	3.2	0.6	4.0	1.0
Vejet gennemsnit	6.6	1.7	8.0	6.0	3.5	0.6	4.0	1.0

Note: I det vejede gennemsnit er der taget hensyn til vælgerbefolkningens forskellige størrelse i de enkelte kommuner.

Kilde: Beregnet på baggrund af valgbøgerne fra de enkelte kommuner, se også Kjær, 2004.

har ført til en landspolitisering af det kommunale partisystem. I relation til de landsdækkende partiers opstillings- og repræsentationsmønster er der i tråd med hypotesen om landspolitisering sket en stigning i andelen af de landspolitiske partier, som er at finde på henholdsvis stemmeseddel og i byråds-sal. Omvendt med hensyn til listerne uden en reserveret bogstavbetegnelse, lokallisterne. Her har man ikke har kunnet spore en landspolitisering i form af en nedgang i antallet af disse lister. Tværtimod er der tale om en stigning i gennemsnitstallene for lokallisterne på Bornholm.

3. Ændret styrkeforhold mellem højre og venstre fløj?

I den ovenfor citerede definition af partisystem nævnes også de forskellige politiske partiers styrke, og netop kommunesammenlægningernes eventuelle indirekte påvirkning af den partipolitiske magtbalance i de enkelte kommunalbestyrelser er et forhold, som ikke mindst i kommunalpolitiske kredse naturligt tiltrækker sig en del opmærksomhed. I

den offentlige debat har det været fremført, at styrkeforholdet mellem de to store kommunale partier, Venstre og Socialdemokraterne,¹² vil kunne blive forrykket som følge af reformen, og at det især vil være til Socialdemokraternes fordel. Dette argument tager udgangspunkt i, at der især i Jylland sker en del sammenlægninger af Venstre-styrede landkommuner, hvorved Venstre kommer til at få færre borgmesterposter, mens de fleste af de kommuner, som fortsætter uden at blive involveret i en sammenlægning, er socialdemokratisk styrede forstadskommuner i hovedstadsområdet, hvorved Socialdemokraterne kommer relativt bedre ud af inddelingsreformen. Dette gælder også i de tilfælde, hvor by- og landkommuner slås sammen, idet den socialdemokratisk ledede bykommune typisk vil være så meget større i relation til vælgerbefolkning, at den kan opsluge landkommunerne, uden at det bringer den socialdemokratiske borgmester i fare.

Omvendt kunne det også hævdes, at det er Venstre, der kan have fordel af den nye kom-

munale inddeling, når der i november skal stemmes til de nye kommunalbestyrelser. Det kunne hævdes, at Venstre uden for de større byer får en chance for virkelig at etablere nogle stærke bastioner, når kommuner, hvor partiet de fleste steder står rigtigt godt, slås sammen. Og samtidig får de så chancen for inden for de kommunesammenlægninger, hvor by- og landkommuner slås sammen, at udfordre det siddende socialdemokratiske styre, idet Venstre jo mange steder er ganske tæt på at overhale Socialdemokraterne i de tidligere ellers så sikre by-kommuner. Får Venstre et par landkommuner, hvor partiet står stærkt, lagt sammen med en socialdemokratisk ledet bykommune, kan det blive det sidste afgørende skub til den erobring, partiet måtte have nærmet sig ved de seneste valg.

Det er naturligvis umuligt på nuværende tidspunkt at forudsige, hvordan det første valg i de nye kommuner til november vil komme til at gå. Vælgernes stemmeafgivning ved kommunalvalget i 2001 er kendt, men eftersom der er gået næsten fire år, kan der være mange, som har skiftet deres foretrukne parti ud. Dels som følge af, hvad der er sket lokalpolitisk i den forgangne valgperiode, dels som følge af at man i relation til sit landspolitiske ståsted har skiftet holdning – et forhold som anses for at have indflydelse på den lokale stemmeafgivning (Thomsen 1998). Selvom man antager, at der ikke er sket sådanne ændringer i den forløbne periode, vil det fortsat være risikabelt at søge at estimere valgresultatet i de nye kommuner ved eksempelvis at addere valgresultaterne fra kommunerne omfattet af den enkelte sammenlægning. Valgene i de nye kommuner må alt andet lige antages at få deres helt egen logik, og som eksemplet fra Bornholm ovenfor (hvor valgene ellers tidsmæssigt kun var et halvt år fra hinanden) illustrerede, vil disse valg ikke »bare« blive en sum af valgene i de sammenlagte kommuner.

Et af de forhold, som er vigtigt i denne sam-

menhæng, er, at der ved det første valg i de nye kommuner skal kæmpe kandidater mod hinanden, som ikke tidligere har mødt hinanden på stemmesedlen. Og da personer – ikke mindst spidskandidater – ofte spiller en betydelig rolle i stemmeafgivningen ved kommunalvalg (Kjær 2003: 297), må valget antages at blive ganske uforudsigeligt. Når det kommer til at forudsige, hvem der erobrer borgmesterposten i de nye kommuner, bliver tingene endnu mere usikre, idet konstitueringerne i dansk kommunalpolitik ikke altid er forudsigelige (Pedersen 1997b), og ofte først falder på plads i dagene efter valget (Elklit & Pedersen 1995). Som nævnt ovenfor, resulterede det første kommunalvalg i den nye sammenlagte kommune på Bornholm eksempelvis i tre næsten lige store partier, nemlig Borgerlisten, Socialdemokraterne og Venstre, men med Borgerlistens Bjarne Kristiansen som den helt store personlige stemmesluger. At dette valgresultat skulle resultere i en socialdemokratisk borgmester var der ikke mange, der havde kunnet regne ud, før konstitueringsspeilet havde udfoldet sig på valgaftenen.

Med disse forbehold in mente skal det alligevel søges vurderet, om strukturreformens kommunesammenlægninger i valgmæssig henseende kan siges at være til størst fordel for Socialdemokraterne eller Venstre. Ved at addere valgresultaterne fra kommunalvalget i 2001 i de kommuner, som skal slås sammen, får man ikke en hæderlig prognose for udfaldet af kommunalvalget i november 2005, men man får et grundlag for på et rent teoretisk niveau at vurdere, om sammenlægningerne isoleret set kan siges at påvirke det kommunalpolitiske styrkeforhold og i givet fald i hvilken retning. Derfor er der i tabel 5 og tabel 6 på baggrund af valgresultatet fra kommunalvalget i 2001 beregnet forskellige mål for de to partiers styrke dels med udgangspunkt i de daværende 275 kommuner, dels med udgangspunkt i de kommende 98 nye kommuner. I begge tabeller er der udover

Venstre og Socialdemokraterne også lavet en beregning på hver deres »blokke«, selvom der ikke eksisterer sådanne faste blokke i dansk kommunalpolitik. Det Radikale Venstre, Slesvigske Parti og lokallisterne er ikke søgt indplaceret i blokkene, men ellers er partierne fordelt på højre og venstre fløj ud fra en gængs indplacering af partierne, men altså med alle forbehold for, at man lokalt kan se anderledes på tingene.

Ifølge tabel 5 synes hypotesen om, at Socialdemokraterne alt andet lige kan drage fordel af kommunesammenlægningerne, umiddelbart at kunne bekræftes. Den gennemsnitlige vælgermæssige opbakning stiger for Socialdemokraternes vedkommende, hvis valgresultatet fra 2001 fordeles på de nye 98 enheder i stedet for på de eksisterende 275, mens den går nedad for Venstre – et billede der også genfindes, hvis man ser på hele deres respektive blokke. Der forsvinder relativt flere kommuner, hvor Venstre står stærkt, end hvor Socialdemokraterne står stærkt. Tabel 5 viser imidlertid også, at ændringerne er ganske be-

skedne – liste A bevæger sig fra et gennemsnit på 31.0 til 32.2 og liste V fra 32.7 til 29.1, og sammenlægningerne påvirker altså ikke styrkeforholdet væsentligt.¹³

Dette billede genfindes i tabel 6, hvor der er set mere specifikt på styrkeforholdet. Socialdemokraterne ville i en inddeling på kun 98 kommuner have været større end Venstre i flere kommuner end i en situation med 275 kommuner, hvor Venstre var størst i flest kommuner. Men igen er forskellen ikke markant. Venstres kommuner med absolut flertal ville også forsvinde med 98 kommuner, men som det ses af tabel 6, er det alligevel ikke mange kommuner – hverken i en inddeling med 98 eller 275 – hvor et af de to partier kan mønstre over halvdelen af vælgerne. Og ser man på blokkene, viser tabel 6, at højrefløjens forspring kun ville minimeres ganske marginalt, hvis man foretager beregningerne med 98 enheder i stedet for 275.

4. Konklusion

Kommunalvalget den 15. november 2005 bli-

Tabel 5: Forskellige partiers og konstellationers andel af stemmerne i de 275 kommuner ved kommunalvalget i 2001 og samme partiers andel, hvis de kommende 98 kommuner havde været brugt som inddeling. Andel af stemmer – gennemsnit og standardafvigelse.

	Ved 275 kommuner		Ved 98 kommuner ^a	
	Gennemsnit	Standardafvigelse	Gennemsnit	Standardafvigelse
Partier:				
Socialdemokraterne	31.0	11.4	32.2	11.2
Venstre	32.7	11.9	29.1	10.3
Blokke:^b				
Venstrefløj (A+F+Ø)	36.4	12.9	39.3	12.6
Højrefløj (V+D+C+O+Q+Z)	49.0	13.1	47.9	10.7

Note: ^a De 98 kommuner er de nye kommuner efter sammenlægninger – se brødtekst i indledningen. For disse nye kommuner er valgresultaterne fra de eksisterende kommuner i sammenlægningen adderet. ^b Forkortelserne står for: Socialdemokraterne (A), SF (F), Enhedslisten (Ø), Venstre (V), CD (D), Det Konservative Folkeparti (C), Dansk Folkeparti (O), Kristendemokraterne (Q) og Fremskridtspartiet (Z).

Kilde: Beregnet på baggrund af Danmarks Statistik, Statistiske Efterretninger, Befolkning og valg 2002:13.

Tabel 6: Andelen af kommuner hvor forskellige partier og konstellationer erobrede en vis mængde stemmer ved kommunalvalget i 2001 og andelen af kommuner, hvis de kommende 98 kommuner havde været brugt som inddeling. Andel af kommuner.

	Ved 275 kommuner		Ved 98 kommuner	
	Andel kommuner hvor større end andet parti/blok	Andel kommuner med over 50 pct. af stemmerne	Andel kommuner hvor større end andet parti/blok	Andel kommuner med over 50 pct. af stemmerne
Partier:				
Socialdemokraterne	44	6	55	7
Venstre	56	7	45	0
Blokke:				
Venstrefløj (A + F + Ø)	27	15	30	15
Højrefløj (V+D+C+O+Q+Z)	73	49	70	46

Note: ^a De 98 kommuner er de nye kommuner efter sammenlægninger – se brødtekst i indledningen. For disse nye kommuner er valgresultaterne fra de eksisterende kommuner i sammenlægningen adderet. ^b Forkortelserne står for: Socialdemokraterne (A), SF (F), Enhedslisten (Ø), Venstre (V), CD (D), Det Konservative Folkeparti (C), Dansk Folkeparti (O), Kristendemokraterne (Q) og Fremskridtspartiet (Z).

Kilde: Beregnet på baggrund af Danmarks Statistik, Statistiske Efterretninger, Befolkning og valg 2002:13.

ver det første til kommunalbestyrelserne i de kommuner, som ser dagens lys efter struktur-reformen, og derfor vil valget blive fulgt med ekstra opmærksomhed. Der cirkulerer allerede flere teser om, hvordan kommunesammenlægningerne vil kunne påvirke valget på forskellige dimensioner. I denne artikel har fokus været på det lokale partisystem, og konklusionen er, at selvom der ud fra de gennemførte teoretiske ræsonnementer kan forventes en effekt af sammenlægningerne, så lader den ikke nødvendigvis til at blive så kraftig. Det kan forventes, at de landsdækkende partier, som i dag ikke opstiller i alle landets kommuner, vil udvide deres territorier, men ikke nødvendigvis i et omfang, så de kommer til at dække hele landet. I relation til lokallisterne lader der også til at være argumenter for, at det sandsynligvis er for tidligt at holde begravelsestalen over dem. Og hvis der er partier, der skulle kunne se store fordele i, at man nu slår by- og landkommuner sammen, så vil de i artiklen gennemførte analyser nok skuffe – det lader ikke til, at de nye

grænser i sig selv vil kunne rykke magtbalancen i dansk kommunalpolitik væsentligt. Den inddagede case – kommunalvalget på Bornholm i 2002 – viser også med al tydelighed, at kommunale valg kan være ganske vanskelige at forudsige, og at opgaven bliver endnu vanskeligere, når der er tale om et valg i en helt ny kommunal enhed.

Der kunne opstilles flere teser omkring udfaldet af kommunalvalget til november, ikke mindst i forhold til hvad det er for personer, der vil blive indvalgt – og eksempelvis deres anciennitet og geografiske og demografiske sammensætning. I relation til anciennitet kunne man forestille sig, at der er flere end sædvanligt, som vælger at stoppe deres kommunalpolitiske karriere, men at det på trods heraf vil blive vanskeligere end sædvanligt for helt nye kræfter at blive valgt ind, da det samlede antal af pladser i kommunalbestyrelserne reduceres. Præcis dette mønster findes på Bornholm, hvor genopstillingsfrekvensen i 2002 var 69, hvilket er lavere end de 77, der

er fundet i en landsdækkende undersøgelse (Kjær 2000: 173), men hvor samtidig hele 81 pct. af de valgte havde lokalpolitisk erfaring med i bagagen mod de 62 pct., der er fundet på landsplan (Kjær 2004: 78). I relation til geografi kunne man have den tese, at det især vil være kandidater fra den største by i de nye kommuner, der vil stå sig godt ved valget. Dels fordi der er flere vælgere, som kommer fra samme sted som dem selv, dels fordi politikerne fra den store by måske er bedre kendt i de mindre kommuner i sammenlægningen end omvendt. På Bornholm var forudsigelsen også, at politikere fra Rønne ville sætte sig på mange af pladserne i den nye kommunalbestyrelse, men selv om 34 pct. af borgerne på Bornholm kommer fra Rønne, er det kun 15 pct. af medlemmerne af den nye kommunalbestyrelse, der gør det (Kjær 2004: 80). Og endelig i forhold til demografi, hvor man eksempelvis har hørt bekymringer om, at kvinderne vil få det sværere i de nye stor-kommuner, fordi kampen om pladserne på opstillingslisterne bliver hårdere, og at det traditionelt går ud over eksempelvis kvinderne. På Bornholm faldt andelen af kvinder i kommunalbestyrelserne fra 24 pct. i de gamle kommuner til 22 pct. i den nye (Kjær 2004: 82), men her er der vist et eksempel på, at det nok er sikrest at vente med at drage konklusioner, til der eksisterer flere cases.

Og endelig tilbagestår der vel også en mere normativ diskussion af disse forhold. Strukturreformen er gennemført ud fra rationale om indhøstning af økonomiske skalaeffekter, højere faglig bæredygtighed i den primærkommunale serviceproduktion/sagsbehandling, reduktion af u hensigtsmæssig kassetænkning mellem forskellige niveauer af den offentlige sektor osv. Reformen er ikke skabt for at ændre på det kommunale partisystem, men det kan som sagt blive en afledt konsekvens. Spørgsmålet er imidlertid, om det er noget, man skal glæde sig over eller begræde.

Til tider tillægges det selvstændig værdi, at der er mangfoldighed i de kommunale partisystemer, og at de afviger fra det nationale ditto – faktisk er det hævdet, at en landspolitisering vil kunne true selve det lokale selvstyre (Buch 2001: 119). Også specifikt i relation til lokallisterne hævdes det, at disse lokallister har en positiv demokratisk værdi i sig selv, idet de »... giver mulighed for at alternativt politisk engagement, der går uden om de partier, som ikke er så vedkommende for alle som tidligere« (Serritslew & Thomsen 2004: 50). Helt selvindlysende er disse argumentationer dog ikke, og de kræver nok en yderligere forfining, inden de kan opfattes som vægtige.

I den modsatte lejr findes Strukturkommissionen, som glæder sig over, at reformen kan føre til, at de landsdækkende partier kan få et mere dækkende opstillingsmønster. I kommissionens betænkning hævdes det, at »... et udbud af partier, der repræsenterer det politiske spektrum bredt, kan betragtes som en indikator ... på et velfungerende lokaldemokrati« (Strukturkommissionen 2004: 157). Det virker umiddelbart noget ambitiøst at forestille sig, at man ved hjælp af så simpel en indikator kan måle det lokale demokratis sundhedstilstand (Kjær & Mouritzen 2003), og generelt kræver også dette synspunkt vist en udbygning, inden det kan tillægges værdi.

Uanset hvilke ændringer det kommunale partisystem måtte stå overfor som affødt konsekvens af strukturreformen, så er det ændringer, der ikke umiddelbart eksisterer en veldefineret normativ ramme til. Udover at observere ændringerne i forbindelse med valget den 15. november 2005 kunne det derfor være ønskeligt, om man ved samme lejlighed også fik en mere tilbunds gående politisk debat om, hvad det egentlig er for fordringer, der på dette felt eksisterer til det politiske liv i kommunerne.

Noter

1. Sådan ser regnestykket ud pr. 1. juni 2005, med udgangspunkt i den aftale som regeringen den 3. marts 2005 indgik med Socialdemokraterne, Dansk Folkeparti og Det Radikale Venstre, og med de ændringer, der på baggrund af bl.a. lokale folkeafstemninger er foretaget siden. Det nye kommunale landkort indeholder 98 kommuner, hvoraf 31 har eksisteret siden seneste inddelingsreform i 1970, 1 blev en realitet i 2003, da de 5 bornholmske kommuner lagde sig sammen, og 66 er helt nye kommuner, som opstår ved en sammensmeltning af de resterende 239 kommuner. Undervejs i processen har enkelte sogne kunnet »løsrive« sig og indgå i en anden kommunkonstellation end den resterende del af deres oprindelige kommune, men der er i beregningerne ikke taget hensyn til flytningen af disse enkelte sogne.
2. I 2006, mens de nyvalgte politikere sidder i sammenlægningsudvalgene, styres de gamle kommuner af de politikere, som valgtes ved kommunalvalget i 2001 (og som altså får forlænget deres ellers fire-årige mandat med et år).
3. Siden valget i 2001 har Socialdemokratiet skiftet navn til Socialdemokraterne og Kristeligt Folkeparti er begyndt at kalde sig Kristendemokraterne. Denne artikel beskæftiger sig både med situationen før og efter navneændringerne, men for at undgå forvirring er de nye navne anvendt igennem hele artiklen.
4. Ved disse beregninger tages stemmetallene fra de enkelte kommuner i 2001 og adderes, så de følger de nye kommunegrænser. I de tilfælde, hvor et enkelt sogn udskilles fra en kommune, og indplaceres i en anden af de nye kommuner end hovedparten af den eksisterende kommune, er der ikke taget hensyn til dette i beregningerne. Undtagelsen er dog Sønderhald Kommune, som deles over i to stort set lige store dele, idet stemmetallene i dette tilfælde er delt i to lige store dele og fordelt på de to nye kommuner, som henholdsvis den vestlige og den østlige del af kommunen kommer til at høre under.
5. Der fokuseres i denne artikel udelukkende på de primærkommunale enheder, mens amtskommunerne – de kommende regioner – ikke behandles.
6. Gennemsnittene er beregnet med de 275 kommuner som enheder.
7. Formelt eksisterer spærregrensen ved, at man, jf. valglovens §77, kun kan få andel i tillægsmandat-

- terne, hvis man enten 1) vinder et kredsmandat, 2) inden for hver af to af de tre landsdele opnår lige så mange stemmer som et kredsmandat koster eller 3) får 2 pct. af stemmerne i hele landet. Det er imidlertid meget sjældent, at en af de to første forudsætninger opstår, hvorfor det er kravet om de to pct., som i praksis udgør spærregrensen.
8. Repræsentationstærsklen (threshold of representation) beregnes ved d'Hondts fordelingsmetode som $1/(m+n-1)$, hvor m er antallet af mandater til fordeling, og n er antallet af partier (eller mere præcist enheder, idet indgåede valgforbund vil tælle som ét parti) (Elklit, 1997b: 25).
 9. Udelukkelsestærsklen (threshold of exclusion) beregnes ved d'Hondts fordelingsmetode som $1/(m+1)$, hvor m er antallet af mandater til fordeling (Elklit, 1997b: 25).
 10. Hvis man ser på den typiske kommune fra før, så betyder en forøgelse af antallet af pladser i kommunalbestyrelsen fra 17 til 25 (og med uændret 8 partier), at repræsentationstærsklen falder fra 4.2 til 3.1 pct. og at udelukkelsestærsklen falder fra 5.6 til 3.9 pct.
 11. Ved kommunalvalget i 2001 udgjorde lokallisterne ifølge valgstatistikken 23 pct. af de opstillede lister i kommunerne, de opnåede tilsammen 8 pct. af stemmerne og 9 pct. af pladserne i landets kommunalbestyrelser.
 12. Ved kommunalvalget i 2001 fik Socialdemokraterne 32.4 pct. og Venstre 28.3 pct. af alle stemmer, mens Det Konservative Folkeparti med 11.2 fik tredjeflest.
 13. Som man kunne forvente, falder standardafvigelsen i begge tilfælde.

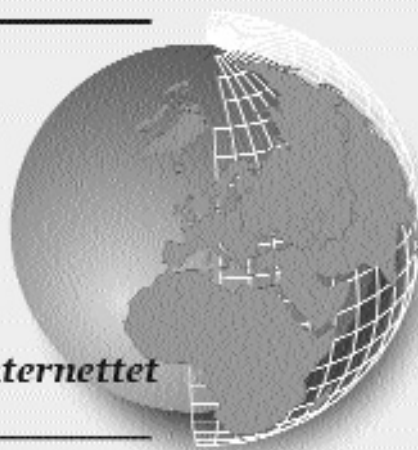
Referencer

- Aftale om strukturreform (2004) – Politisk aftale indgået om strukturreform og publiceret af Indenrigs- og Sundhedsministeriet, København.
- Buch Jensen, Roger (1997) »Lokallisterne: En truet art?«. I Jørgen Elklit & Roger Buch Jensen (red.): *Kommunalvalg*. Odense: Odense Universitetsforlag.
- Buch, Roger (2001): *Kommunalvalgene i perspektiv*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Elklit, Jørgen (1997a): »Kommunernes partisystemer«. I Jørgen Elklit & Roger Buch Jensen (red.): *Kommunalvalg*. Odense: Odense Universitetsforlag.
- Elklit, Jørgen (1997b): »Kommunernes partisystemer«.

- I Jørgen Elklit & Roger Buch Jensen (red.): *Kommunalvalg*. Odense: Odense Universitetsforlag.
- Elklit, Jørgen (2003): »Tre valg på én dag!«. I Jørgen Goul Andersen & Ole Borre (red.): *Politisk forandring – værdipolitik og nye skillelinier ved folketingsvalget 2001*. Århus: Systime Academic.
- Elklit, Jørgen & Ulrik Kjær (2005): »Are Danes More Inclined to Ticket Splitting than the Swedes and the English?«. *Scandinavian Political Studies*, vol. 28, no. 2, pp. 125-139.
- Elklit, Jørgen & Mogens N. Pedersen (red.) (1995): *Kampen om kommunen – ni fortællinger om kommunalvalget i 1993*. Odense: Odense Universitetsforlag.
- Kjær, Ulrik (2000): *Kommunalbestyrelsernes sammensætning – rekruttering og repræsentation i dansk kommunalpolitik*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Kjær, Ulrik (2003): »Split voting ved de simultane valg i 2001«. *Politica*, vol. 35, no. 3, pp. 287-302.
- Kjær, Ulrik (2004): *Én ø – én kommune. Politisk reorganisering på Bornholm*. København: AKF Forlaget.
- Kjær, Ulrik & Poul Erik Mouritzen (2003): »Er der sammenhæng mellem kommunestørrelse og lokalt demokrati?«. I Ulrik Kjær & Poul Erik Mouritzen (red.): *Kommunestørrelse og lokalt demokrati*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Pedersen, Mogens N. (1987): »The Danish 'Working Multiparty System': Breakdown or Adaptation«. In Hans Daalder (ed.) *Party Systems in Denmark, Austria, Switzerland, The Netherlands, and Belgium*. London: Frances Pinter Publishers.
- Pedersen, Mogens N. (1997a): »Partisystem«. I Mogens N. Pedersen, Kjell Goldmann & Øyvind Østerud (red.): *Leksikon i statskundskab*. København: Akademisk Forlag.
- Pedersen, Mogens N. (1997b): »Når kagen skal deles: Konstituerings politik«. I Jørgen Elklit & Roger Buch Jensen (red.): *Kommunalvalg*. Odense: Odense Universitetsforlag.
- Sartori, Giovanni (1976): *Parties and Party Systems*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Serritslew, Søren & Jens Peter Frølund Thomsen (2004): »Småt er godt – for demokratiet«. I Jørgen Frode Bakka & Ulrich Horst Petersen (red.): *Hvorhen Danmark? – perspektiver på kommunalreformen*. København: Nyt fra Samfundsvidenskaberne.
- Strukturkommissionen (2004): *Strukturkommissionens betænkning*. Betænkning nr. 1434. København: Indenrigs- og Sundhedsministeriet.
- Thomsen, Søren Risbjerg (1998): »Impact of National Politics on Local Elections in Scandinavia«. *Scandinavian Political Studies*, vol. 21, no. 4, pp.

**Oko
no
mi
Poli
tik**

Se tidsskriftets
hjemmeside på Internettet

<http://www.djoef.dk/forlag/oekpol/>